

Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2016 - 2020 (Manifest MVI)

Opdrachtgeverschap door de hele organisatie: van uitsluiten, naar aanmoedigen en uitnodigen

Partijen

1. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, mevrouw S.A.M. Dijkma;
2. De Minister voor Wonen en Rijksdienst, de heer S. Blok;
3. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, mevrouw E.M.J. Ploumen;
4. De Minister van Economische Zaken, de heer H.G.J. Kamp;
5. De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer L.F. Asscher;

Partijen 1 t/m 5 ieder handelend in zijn of haar hoedanigheid van bestuursorgaan, samen hierna te noemen: Rijksoverheid;

6. De Unie van Waterschappen, statutair gevestigd te 's-Gravenhage, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer mr. drs. A.J.G. Poppelaars, dijkgraaf van waterschap Scheldestromen en lid van het dagelijks bestuur van de Unie van Waterschappen, hierna te noemen: Waterschappen;
7. Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Limburg, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw M. van Rijnsbergen, gedeputeerde werk en welzijn, hierna te noemen: provincie Limburg;
8. Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer J.Chr. van der Hoek, gedeputeerde duurzaamheid, energie, cultuur, inkoop en archief, hierna te noemen: provincie Noord-Holland;
9. Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer A.J. van der Maas, gedeputeerde, hierna te noemen: provincie Zeeland;

Partijen 7 tot en met 9 samen hierna te noemen: Provincies;

10. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Aalsmeer, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer J. Kluis, wethouder van duurzaamheid, recreatie, toerisme, natuur en milieu, hierna te noemen: gemeente Aalsmeer;
11. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Almere, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer M. Pol, wethouder van financiën, economische ontwikkeling en vastgoed, hierna te noemen: gemeente Almere;
12. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Alphen aan den Rijn, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer E.G. de Leest, wethouder van duurzaamheid en milieu, hierna te noemen: gemeente Alphen aan den Rijn;
13. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer A. Choho, wethouder van duurzaamheid, hierna te noemen: gemeente Amsterdam;
14. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Bergen NH, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw O. Rasch, wethouder van kunst en cultuur, monumenten, natuur en milieu/duurzaamheid, recreatie en toerisme, strand, economische zaken, interne dienstverlening (automatisering en informatisering), facilitaire zaken, inkoop en aanbesteding, documentaire informatievoorziening, externe dienstverlening (publieksdiensten, alle vergunningen behalve bouwvergunningen) en projectmatig werken, hierna te noemen: gemeente Bergen NH;

15. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Bernheze, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer M.A.W.J.M. Wijdeven, wethouder van ICT economische zaken, duurzaamheid en innovatie, recreatie en toerisme, milieu en reiniging, handhaving milieu, sport, grondzaken, maatschappelijk vastgoed, woonwagenzaken, verkeer en vervoer/mobiliteit, participatiewet en project bedrijventerrein Heesch-West, hierna te noemen: gemeente Bernheze;
16. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Best, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer M.J. van Schuppen, wethouder van ruimtelijke ontwikkeling, woonbeleid, vergunningen, grondbeleid, bouw- en woningtoezicht, erfgoed, gemeentelijk vastgoed, gebiedsontwikkeling buitengebied en waterbeheer, hierna te noemen: gemeente Best;
17. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Boekel, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer P.M.J.H. Bos, burgemeester, hierna te noemen: gemeente Boekel;
18. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Boxtel, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer H.G.J.M. van Wanrooij, wethouder van financiën en openbare ruimte, hierna te noemen: gemeente Boxtel;
19. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Breda, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw M. Haagh, wethouder van zorg, onderwijs en dienstverlening, hierna te noemen: gemeente Breda;
20. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Brummen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer A.J. van Hedel, burgemeester, namens deze: mevrouw F. Knoef, beleidsmedewerker, hierna te noemen: gemeente Brummen;
21. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Den Haag, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer G.H.M. Wijsmuller, wethouder van stadsontwikkeling, wonen, duurzaamheid en cultuur, hierna te noemen: gemeente Den Haag;
22. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Edam-Volendam, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer W.P.L.M. Runderkamp, wethouder van verkeer en vervoer, parkeren, milieu en duurzaamheid, intergemeentelijke samenwerking, dienstverlening en communicatie, grondzaken en vastgoed, openbare werken, markten en kermessen, organisatieontwikkeling en ICT, havens, CAI/glasvezel en riolering, hierna te noemen: gemeente Edam-Volendam;
23. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Eindhoven, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer G.C.F.M. Depla, wethouder van economie, werk en beroepsonderwijs, hierna te noemen: Gemeente Eindhoven;
24. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Geldermalsen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw M.W.M. de Vries, burgemeester, hierna te noemen: gemeente Geldermalsen;
25. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Goeree-Overflakkee, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw A. Grootenboer-Dubbeldam, burgemeester, hierna te noemen: gemeente Goeree-Overflakkee;
26. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Groningen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer J.M. van Keulen, wethouder van economie en innovatie, hierna te noemen: gemeente Groningen;
27. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Haarlem, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw C.Y. Sikkema, wethouder van duurzaamheid, mobiliteit, beheer en onderhoud, hierna te noemen: gemeente Haarlem;
28. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Haarlemmermeer, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer A.J.H.T.H. Reinders, wethouder van ondernemerschap, sociale zaken en arbeidsmarktbeleid, hierna te noemen: gemeente Haarlemmermeer;
29. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Harderwijk, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer J.L. de Jong, wethouder van financiën, wonen, vastgoed en bedrijfsvoering, hierna te noemen: gemeente Harderwijk;
30. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Helmond, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer J.C.J. van Bree, wethouder van economische zaken, sociale zaken en organisatie, hierna te noemen: gemeente Helmond;

31. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Heumen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer H.A.M. van den Berg, wethouder van werk en inkomen, volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, openbare werken en verkeer, duurzaamheid (milieu, water en landschap), erfgoed, vastgoed, hierna te noemen: gemeente Heumen;
32. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hillegom, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer A. van Erk, burgemeester, namens deze: de heer A.L. van Kempen, wethouder van zorg, welzijn, cultuur en duurzaamheid van de gemeente Teylingen, hierna te noemen: gemeente Hillegom;
33. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Houten, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer M. van Liere, wethouder van ruimtelijke ordening Houten Noord, financiën en grondzaken, duurzaamheid, transitie jeugdzorg en nieuwe bestuursstijl, hierna te noemen: gemeente Houten;
34. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Kaag en Braassem, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer H.P.M. Hoek, wethouder van financiën, jeugd en onderwijs, sport, grondzaken en maatschappelijk vastgoed, hierna te noemen: gemeente Kaag en Braassem;
35. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Kampen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer M.M. Ekker, wethouder van beheer openbare ruimte, belasting en inning, financiën, gemeentelijk vastgoedbeheer, facilitaire zaken, monumenten en wonen, hierna te noemen: gemeente Kampen;
36. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Leeuwarden, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw L.I. Diks, wethouder van duurzame ontwikkeling, recreatie en toerisme, natuur en landbouw, wonen, stedelijke vernieuwing, grondzaken, vastgoed en monumenten, hierna te noemen: gemeente Leeuwarden;
37. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Leiden, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw M.M. Damen, wethouder van werk en inkomen, wijken en financiën, hierna te noemen: gemeente Leiden;
38. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Leidschendam-Voorburg, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw S. Bruines, wethouder van onderwijs, jeugdzorg, ruimtelijke ontwikkeling, economie en dienstverlening, hierna te noemen: gemeente Leidschendam-Voorburg;
39. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Lelystad, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw I.R. Adema, burgemeester, hierna te noemen: gemeente Lelystad;
40. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Maassluis, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer J.M.H. Evers, wethouder van financiën en economie, hierna te noemen: gemeente Maassluis;
41. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Nijmegen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer H.M.F. Bruls, burgemeester, hierna te noemen: gemeente Nijmegen;
42. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Noordenveld, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer K. Smid, burgemeester, hierna te noemen: gemeente Noordenveld;
43. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Oldenzaal, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw M.M. Molema, wethouder van duurzaamheid en milieu, stadswerken, vastgoed, inkoop en aanbestedingsbeleid, onderwijs, wijkparticipatie, dierenwelzijn, ontwikkeling luchthavengebied, verkeer en vervoer, hierna te noemen: gemeente Oldenzaal;
44. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Rotterdam, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer P.J. Langenberg, wethouder van mobiliteit, duurzaamheid en cultuur, hierna te noemen: gemeente Rotterdam;
45. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Schiedam, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw P. van Aaken, wethouder van duurzaamheid, milieu, ouderen, zorg en welzijn, hierna te noemen: Gemeente Schiedam;
46. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Sint-Michielsgestel, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer J.C.M. Pommer, burgemeester, namens deze: de heer H.G.J.M. van Wanrooij, wethouder van financiën en openbare ruimte van de gemeente Boxtel, hierna te noemen: gemeente Sint-Michielsgestel;

47. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Son en Breugel, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer T.J.H. van den Nieuwenhuijzen, wethouder van duurzaamheid, milieu, landbouw en natuur, grondzaken en grondbeleid, bossen, water en riolering, dierenwelzijn, centrale inkoop, financiën, gezondheidsbeleid, subsidiebeleid, kunst en cultuur, monumentenbeleid en archeologie, hierna te noemen: gemeente Son en Breugel;
48. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Teylingen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer A.L. van Kempen, wethouder van zorg, welzijn, cultuur en duurzaamheid, hierna te noemen: gemeente Teylingen;
49. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tilburg, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer E. de Ridder, wethouder van financiën, economische zaken, en werk en inkomen, hierna te noemen: gemeente Tilburg;
50. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Utrecht, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw L.H.L. van Hooijdonk, wethouder van verkeer, mobiliteit, milieu en duurzaamheid, hierna te noemen: gemeente Utrecht;
51. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Velsen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer A. Verkaik, wethouder van sociale zaken, ruimtelijke ordening en economische zaken, hierna te noemen: gemeente Velsen;
52. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Venlo, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer W. van den Beucken, wethouder van financiën, organisatie en duurzaamheid, hierna te noemen: gemeente Venlo;
53. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Vlaardingen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer C. Oosterom, wethouder van sociale zaken en werk, WMO, zorg en welzijn, jeugd, hierna te noemen: gemeente Vlaardingen;
54. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Wageningen, handelend als bestuursorgaan, namens deze: mevrouw L.D. de Brito, wethouder van zorg, onderwijs, cultuur en klimaat, hierna te noemen: gemeente Wageningen;
55. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Westland, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer P. Ouwendijk, wethouder van financiën en belastingen, vastgoed (inclusief accommodatiebeleid, herontwikkeling bestaande gemeentehuizen en tijdelijk ander gebruik (TAG)), milieubeleid en handhaving, kust, toerisme en recreatie, ICT en facilitaire zaken, derde loco-burgemeester, hierna te noemen: gemeente Westland;
56. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zaanstad, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer D. Emmer, locoburgemeester en wethouder van financiën, onderwijs, cultuur, duurzaamheid en dierenwelzijn, hierna te noemen: gemeente Zaanstad;
57. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zoetermeer, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer Ch.B. Aptroot, burgemeester, hierna te noemen: gemeente Zoetermeer;
58. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zoeterwoude, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer C. den Ouden, wethouder van financiën, verkeer en vervoer, openbare werken en riolering, nutsvoorzieningen, waterbeleid, welzijn, WMO en ouderenbeleid, milieubeleid, vluchtelingenbeleid, sociale zaken en werkgelegenheid, hierna te noemen: gemeente Zoeterwoude;
59. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zuidplas, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer D.B. van Woudenberg, wethouder van werk en inkomen (participatiewet), economische zaken, inwoners- en ondernemersparticipatie, sport en cultuur, grondbedrijf en vastgoed, duurzaamheid en milieubeleid, toerisme en recreatie, hierna te noemen: gemeente Zuidplas;
60. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Zwolle, handelend als bestuursorgaan, namens deze: de heer F.M. van As, wethouder van beheer, binnenstad, verkeer en duurzaamheid, hierna te noemen: gemeente Zwolle;

Partijen 10 t/m 60 samen hierna te noemen: Gemeenten;

61. Instituut Fysieke Veiligheid, statutair gevestigd te Arnhem, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer L.C. Zaal, MPM Algemeen Directeur, hierna te noemen: IFV;

Partijen 1 t/m 61 hierna gezamenlijk aan te duiden als: Partijen;

Algemene overwegingen

1. Om onze welvaart voor huidige en toekomstige generaties te behouden is het nodig om het concurrentievermogen van onze economie te versterken en tegelijkertijd de belasting op mens en milieu en de afhankelijkheid van fossiele energie en schaarse grondstoffen te verminderen.
2. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn essentieel om deze omslag naar duurzame groei mogelijk te maken. Overheden, bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties nemen volop concrete initiatieven voor vergroening van economie en samenleving.
3. Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) betekent dat bij de inkoop van producten, diensten en werken de effecten op people (mensen), planet (planeet/milieu) en profit/prosperity (winst/welvaart) worden meegenomen.
4. Het kabinet wil met dit Manifest MVI (Manifest MVI) de genoemde dynamiek in de samenleving ondersteunen en MVI effectief in zetten om een concrete bijdrage te leveren aan de realisatie van beleidsdoelen, zoals:
  - Tegengaan van klimaatverandering, door klimaatmitigatie en met aandacht voor klimaatadaptatie;
  - Realiseren van een circulaire economie;
  - Verminderen van milieudruk;
  - Beschermen en duurzaam benutten van natuurlijk kapitaal;
  - Verduurzamen van de bedrijfsvoering van overheden;
  - Verduurzamen van product- en marktketens;
  - Stimuleren van hernieuwbare energieopwekking en energie-efficiëntie;
  - Toepassing van biobased grondstoffen en materialen;
  - Stimuleren van innovatie, waarbij de overheid als lead customer optreedt;
  - Tegengaan van mensenrechtenschendingen, betalen van een leefbaar loon en het verbeteren van arbeidsomstandigheden in de wereldwijde waardeketens;
  - Social return.
5. Met dit Manifest willen Partijen de effectiviteit en de impact van MVI vergroten door een intensivering van de samenwerking tussen overheden om hun inkoopkracht en opdrachtgeverschap te versterken en MVI integraal in hun organisaties te bevorderen.
6. Via dit Manifest gaan alle publieke Partijen hun ambities concreet vast leggen, kenbaar maken en uitvoeren. Tegelijkertijd zorgt de Rijksoverheid voor ondersteuning aan de medeoverheden via communities of practice, een expertpool, monitoring en PIANOo Expertisecentrum Aanbesteden.

Specifieke overwegingen

Achtergrond

1. Dit Manifest MVI bouwt voort op eerdere afspraken die verschillende gemeenten, waterschappen en provincies hebben gemaakt middels zogeheten Deelnameverklaringen (tot en met 2010) en het Manifest Professioneel Duurzaam Inkopen (2012)¹ en vervangt daarmee deze eerdere verklaringen.
2. De Rijksoverheid heeft ten behoeve van het bevorderen van de toepassing van MVI op 11 september 2015 het Plan van Aanpak Maatschappelijk Verantwoord Inkopen² aan de Tweede Kamer gezonden. Hierin is opgenomen dat samen met gemeenten, waterschappen en provincies nieuwe gezamenlijke ambities ten aanzien van MVI zullen worden geformuleerd.
3. Veel organisaties hebben reeds ambitieuze doelstellingen ten aanzien van sociale, ecologische en economische aspecten, onder meer wat betreft de transitie naar een circulaire economie³, internationale klimaatafspraken⁴, internationale sociale voorwaarden in de internationale ketens, en het stimuleren van innovatie. Het is nog steeds een uitdaging om deze ambities te verankeren in de praktijk van inkoop en het opdrachtgeverschap van de eigen organisatie.
4. Reeds afgesloten, en nog af te sluiten Green Deals⁵ en IMVO convenanten⁶ ondersteunen dit Manifest MVI omdat zij in veel gevallen een specifieke invulling van MVI bevatten op een deelonderwerp. Zoals bijvoorbeeld de Green Deal Circulair Inkopen, de Green Deal Verduurzamen Voedselsystemen en de Green Deal duurzaam GWW.

Inkoopkracht en opdrachtgeverschap

5. Overheden hebben een voorbeeldrol met betrekking tot het behalen van de beleidsdoelen op het gebied van MVI zoals genoemd in algemene overweging 4 en moeten dus in ieder geval zelf zorg dragen voor het zodanig uitvoeren van hun publieke taken en bedrijfsvoering, meer specifiek het inkoopproces, dat het optimaal bijdraagt aan het realiseren van die doelen.
6. De Rijksoverheid koopt jaarlijks voor 10 miljard euro goederen, diensten en werken in, en gemeenten, waterschappen en provincies kopen jaarlijks gezamenlijk voor 50 miljard euro. De impact van MVI is het grootst als overheden hun opdrachtgeverschap en inkoopkracht in samenhang inzetten.
7. Partijen zijn zelf verantwoordelijk voor hun opdrachtgeverschap en inkoopbeleid en bepalen zelf op welke aspecten van duurzaamheid zij zich inzetten en hoe zwaar deze meewegen in een concrete aanbesteding.
8. Voor een succesvolle toepassing van MVI binnen de eigen organisatie is het commitment van de betrokken bestuurder, budgethouder/opdrachtgever en in koper alsmede de verbinding tussen hen essentieel. Hiervoor is verdere bewustwording binnen de interne organisatie van Partijen noodzakelijk.

¹ Kamerstuk 30 196, nr. 184, Vergaderjaar 2011-2012.

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/09/11/plan-van-aanpak-maatschappelijk-verantwoord-inkopen-2015-2020>

³ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/circulaire-economie>

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/02/19/21e-conferentie-van-partijen-cop21-bij-het-vn-klimaatverdrag-appreciatie-en-vervolgstappen>

⁵ www.greendeals.nl

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/09/01/mvo-sector-risico-analyse>

Markt en innovatie

9. Partijen onderkennen dat het voor de markt belangrijk is dat zij als opdrachtgevers streven naar zo veel mogelijk uniformiteit in ambities, gunningscriteria en uitvoeringspraktijk bij MVI.
10. Het inkoopbeleid is verschoven van het toepassen van minimumeisen naar het daarbij aanmoedigen en uitnodigen van de markt om zo duurzaam mogelijke producten en diensten te ontwikkelen en te leveren. Via innovatiegericht inkopen stimuleren overheden de markt, ver voor het aanbestedingstraject van start gaat, om innovatieve duurzame oplossingen te ontwikkelen en leveren; dit gaat verder dan regulier aanbesteden.
11. Het uitdagen en aanmoedigen van de markt kan door ver voor de aanbestedingsprocedures als bestuurder, budgethouder/opdrachtgever én inkoper gezamenlijk de dialoog met deze markt te voeren, in partnerschap innovatieve oplossingen te laten ontwikkelen, en in het aanbestedingsproces ruimte te bieden voor deze oplossingen.
12. De in 2016 gewijzigde Aanbestedingswet 2012⁷ creëert nieuwe mogelijkheden om in dialoog te gaan met de markt en het naar aanleiding van deze wijziging opgezette Rijksbrede traject Beter Aanbesteden⁸ richt zich op verbetering van de aanbestedingspraktijk in brede zin.

Rijksoverheid en MVI

13. Binnen de Rijksoverheid zijn de verantwoordelijkheden met betrekking tot MVI als volgt verdeeld:
  - De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu is verantwoordelijk bewindspersoon voor het Plan van Aanpak MVI overheden en de thema's Klimaat en Circulaire Economie.
  - De Minister voor Wonen en Rijksdienst is verantwoordelijk bewindspersoon voor integratie van MVI in het inkoopstelsel van de Rijksoverheid.
  - De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zet zich in voor het in lijn brengen van het MVI beleid van de Rijksoverheid en mede-overheden met de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen (inclusief United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights).
  - De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk bewindspersoon voor Innovatiegericht inkopen, Biobased Economy en Beter Aanbesteden.
  - De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is verantwoordelijk voor internationale afspraken over het bevorderen van fatsoenlijk werk. Deze afspraken zijn relevant voor de sociale kant van MVI (specifiek de Internationale Sociale Voorwaarden (ISV)).

Lerend netwerk

14. Er zijn vele voorbeelden van MVI die Partijen kunnen inspireren om verder te gaan met MVI, deze voorbeelden te delen en zo blijvend van elkaar te leren.
15. Er zijn allerlei hulpmiddelen en best practices wat betreft MVI beschikbaar op de website van PIANOo Expertisecentrum Aanbesteden: (www.pianoo.nl), en deze zullen blijvend ontwikkeld worden.
16. Partijen streven zo veel mogelijk naar effectieve uitvoering van MVI en sluiten daarom bij de uitvoering van dit Manifest MVI zoveel mogelijk aan bij reeds bestaande overlegstructuren tussen Partijen.

Spreken het volgende af:

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aanbesteden/inhoud/aanbestedingsregels>

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/03/31/kamerbrief-over-beter-aanbesteden>

Doel en definities

Artikel 1. Definities

In dit Manifest MVI wordt verstaan onder:

- a. Maatschappelijk Verantwoord Inkopen: bij de inkoop van producten, diensten en werken worden de effecten op people (mensen), planet (planeet/milieu) en profit/prosperity (winst/welvaart) meegenomen.
- b. Stakeholders: andere betrokkenen niet zijnde Partijen die een bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van het doel van dit Manifest MVI.

Artikel 2. Doel

Het doel van het Manifest MVI is het vergroten van de bijdrage van MVI aan het realiseren van de beleidsdoelen genoemd in de algemene overweging 4. Dit doen Partijen door:

- een actieplan MVI op te stellen waarin ze zich committeren aan eigen geformuleerde ambities die worden uitgewerkt in concrete acties. De actieplannen worden openbaar gemaakt en de uitvoering gemonitord.
- MVI effectief te verankeren van in hun eigen organisatie ondersteund door bestuurders, en daarbij de ondersteuning te zoeken van inkopers en budgethouders/opdrachtgevers.
- actief deel te nemen in een lerend netwerk voor en door Partijen en het bevorderen van onderlinge samenwerking en uitwisseling van kennis, goede voorbeelden en geleerde lessen tussen Partijen.

Inzet en acties

Artikel 3. Inzet en acties Partijen

1. Partijen stellen binnen een half jaar na de inwerkingtreding van dit Manifest een actieplan MVI op voor de eigen organisatie(s) dat wordt uitgevoerd in de periode van 1 juli 2017 tot en met 31 december 2020⁹. In dit actieplan wordt ten minste aandacht besteed aan het volgende:
  - de algehele beleidsdoelstellingen en ambities van de organisatie op gebied van sociale, ecologische en economische duurzaamheid. Hierbij wordt in ieder geval ingegaan op de ambities op het terrein van MVI en worden een of meerdere ambities op specifieke terreinen (zoals genoemd in de Handreiking Manifest MVI) verder uitgewerkt.
  - de sectoren en productgroepen waar het meeste impact kan worden behaald en waarop de eigen organisatie beleidsprioriteiten heeft geformuleerd.
  - een vertaling van deze algehele doelstellingen en ambities naar specifieke en meetbare doelstellingen en ambities voor de toepassing van MVI bij inkoop- en aanbestedingsprocedures. Bij deze vertaling worden concrete doelstellingen opgenomen zoals genoemd in de Handreiking Manifest MVI.
  - de wijze waarop vanuit de inkoopvraag marktpartijen worden aangemoedigd en uitgenodigd tot het leveren van duurzame en innovatieve producten. Hierbij kan gedacht worden aan dialoog met marktpartijen ruim voor de start van een aanbesteding.
  - het in contractmanagement opnemen van de wijze van toetsing van geleverde diensten, goederen en werken op nakomen van duurzaamheidsbeloftes uit offertes.
  - een beschrijving van de rolverdeling tussen bestuurder, budgethouder/opdrachtgever en inkoper en de interne regievoering op de realisatie van de geformuleerde doelstellingen en ambities.
2. Handvatten voor de uitwerking van het actieplan MVI worden ter beschikking gesteld via Pianoo Expertisecentrum Aanbesteden op Pianoo.nl in de vorm van een Handreiking Manifest MVI.

⁹ Voor partijen die na 8 december 2016 toetreden binnen een halfjaar na toetreding.

3. Partijen richten binnen hun eigen organisatie een proces in voor de totstandkoming van hun actieplan MVI en spannen zich in daarbij zowel bestuurders als budgethouders/opdrachtgevers en inkopers zo veel mogelijk betrokken te laten zijn, opdat de geformuleerde doelstellingen en ambities realistisch en haalbaar zijn en de afspraken hierover voldoende ingebed zijn in de eigen organisatie.
4. Partijen maken ieder hun eigen actieplan MVI actief openbaar en sturen dit ter ontsluiting toe aan het Expertisecentrum Aanbesteden PIANOo.
5. Partijen rapporteren in hun (bedrijfsvoering-)jaarverslag over de resultaten voor MVI in relatie tot de MVI-ambities geformuleerd in hun actieplan MVI.
6. Partijen maken waar mogelijk gebruik van mogelijkheden tot onderlinge samenwerking en kennisdeling, via een informeel lerend netwerk, dat zoveel mogelijk goede voorbeelden en geleerde lessen met elkaar deelt via het digitale platform, instrumenten en bijeenkomsten van het Expertisecentrum Aanbesteden PIANOo. Partijen maken hierbij ook gebruik van het door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) rond specifieke thema's opgezette Communities of Practice.

Artikel 4. Inzet en acties Rijksoverheid

1. De Rijksoverheid zal na ondertekening een vervolgtraject voor het Manifest MVI coördineren. Daarbij zal de Rijksoverheid Partijen waar nodig ondersteunen bij de uitvoering van dit Manifest MVI. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande overlegstructuren.
2. De Rijksoverheid draagt zorg voor onderhoud van bestaande ondersteunende instrumenten van het Expertisecentrum Aanbesteden PIANOo voor de toepassing van MVI en zal waar mogelijk extra ondersteuning aan inkopers en budgethouders/opdrachtgevers bieden. Dit zal gebeuren door de ontwikkeling van praktisch toepasbare nieuwe instrumenten zoals bijvoorbeeld een Expertpool MVI, extra inzet op Circulair Inkopen, en een tool voor het toepassen van de Internationale Sociale Voorwaarden (ISV). De Rijksoverheid stelt vanaf begin 2017 een ISV-handreiking beschikbaar op basis waarvan inkopers afspraken kunnen maken met leveranciers over hun due diligence.
3. De Rijksoverheid spant zich in voor de toepassing van MVI binnen de eigen organisatie en brengt eigen beleidvorming, goede voorbeelden, geleerde lessen op dit vlak ter inspiratie en ter illustratie in in het informeel lerend netwerk met Partijen.
4. De Rijksoverheid neemt het initiatief voor het vormen van een lerend netwerk.
5. De Rijksoverheid ontwikkelt samen met Partijen handvatten voor de uitwerking van een in Artikel 3 bedoelde actieplan MVI en stelt deze ter beschikking op de website Pianoo.nl in de vorm van een Handreiking Manifest MVI.

Artikel 5. Monitoring en Voortgang

1. De Rijksoverheid organiseert jaarlijks een landelijke MVI bijeenkomst, die tevens dient als evaluatiemoment voor de ambities opgenomen in dit Manifest MVI en de implementatie daarvan.
2. Partijen spannen zich in om deel te nemen aan het jaarlijkse landelijk MVI overleg, dat tevens dient als evaluatiemoment voor de ambities en implementatie van dit Manifest MVI.
3. De Rijksoverheid inventariseert jaarlijks en aan het einde van de looptijd van het Manifest MVI de resultaten van Inzet en Acties uit dit Manifest, legt deze vast en biedt deze aan aan Partijen.
4. De Rijksoverheid ontwikkelt een benchmark om prestaties en de voortgang van MVI op landelijk niveau te monitoren. De resultaten van deze benchmark verschaffen gemeenten, waterschappen en provincies inzicht in de eigen prestaties en vorderingen op het gebied van de toepassing van MVI.
5. Partijen committeren zich aan deelname aan de Rijksbrede benchmark MVI en verkrijgen hiermee inzicht in de eigen prestaties en de voortgang op landelijk niveau.

Slotbepalingen

Artikel 6. Toetredingsregeling

1. Teneinde organisaties en instellingen die belast zijn met de uitvoering van publieke taken en die nog niet zijn toegetreten in zo ruim mogelijke mate te doen participeren in dit Manifest MVI bestaat voor hen de mogelijkheid om gedurende de looptijd van het Manifest MVI als partij toe te treden.
2. Een toetredende partij dient de verplichtingen die voor haar uit het Manifest MVI voortvloeien te aanvaarden.
3. Een toetredende partij maakt haar verzoek tot toetreding schriftelijk¹⁰ bekend aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu is door Partijen gemachtigd om toestemming te geven over toetreding van nieuwe Partijen en verwittigt Partijen zo spoedig mogelijk over de toetredende partij.
4. Partijen machtigen hierbij de Staatssecretaris van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu om te beslissen over toetreding.
5. De toetredende partij ontvangt de status van Partij bij dit Manifest MVI vanaf het moment van toetreding en vanaf dat moment gelden voor die Partij de voor haar uit het Manifest MVI voortvloeiende rechten en verplichtingen. De inhoud van het Manifest MVI zal daarbij niet worden gewijzigd.
6. Het verzoek tot toetreding en de verklaring tot instemming van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu worden als bijlage aan dit Manifest MVI gehecht.
7. Van de toetreding wordt mededeling gedaan op het digitale MVI-loket van PIANOo.

Artikel 7. Opzegging

Elke Partij kan dit Manifest MVI (te allen tijde) met inachtneming van een opzegtermijn van 2 maanden schriftelijk opzeggen.

Artikel 8. Verenigbaarheid met het recht

1. De afspraken van dit Manifest MVI zullen door alle Partijen in overeenstemming met het internationale recht, het Unierecht en het Nederlandse recht worden geïnterpreteerd en worden uitgevoerd.
2. De concrete uitwerking van de initiatieven en intenties zoals opgenomen in dit Manifest MVI mogen in geen geval in strijd zijn met het internationale recht, het Unierecht en het nationale recht, in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van het Europese en nationale mededingingsrecht, het staatssteunrecht en het aanbestedingsrecht.
3. Partijen treden met elkaar in overleg over wijziging van het Manifest MVI als daartoe aanleiding is op grond van ontwikkelingen uit nationaal, Europees en internationaal recht.

Artikel 9. Wijzigingen

1. Elke Partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken het Manifest MVI te wijzigen.
2. Elke wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
3. Partijen treden in overleg binnen zes weken nadat een Partij de wens daartoe aan de andere Partijen schriftelijk heeft medegedeeld.
4. De wijziging en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlagen aan het Manifest MVI gehecht. De wijziging wordt openbaar gemaakt op het MVI loket van Expertisecentrum Aanbesteden PIANOo.

Artikel 10. Afdwingbaarheid

Partijen spreken af dat de inzet en acties uit dit Manifest MVI niet in rechte afdwingbaar zijn.

¹⁰ Dit kan door een ondertekend verzoek tot toetreding digitaal via een mail aan de postbus MVI (postbusMVI@minienm.nl) te sturen.

Artikel 11. Inwerkingtreding en looptijd

1. Dit Manifest MVI treedt in werking met ingang van 8 december 2016 en eindigt op 31 december 2020.
2. Alle in dit Manifest MVI genoemde afspraken worden zo snel mogelijk, of binnen de in dit Manifest genoemd termijn, ter hand genomen.

Artikel 12. Openbaarheid

Binnen drie maanden na ondertekening van dit Manifest MVI wordt de tekst daarvan gepubliceerd in de Staatscourant en via het digitale MVI-loket van Expertisecentrum Aanbesteden PIANOo.

Artikel 13. Citeertitel

Het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen kan worden aangehaald als het Manifest MVI.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend te Den Haag op 8 december 2016.

Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu,

.....
S.A.M. Dijkema

Minister voor Wonen en Rijksdienst,

.....
S. Blok

Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,

.....
E.M.J. Ploumen

Minister van Economische Zaken,

.....
H.G.J. Kamp

Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

.....
L.F. Asscher

Waterschappen,

.....
vertegenwoordigd door dijkgraaf A.J.G. Poppelaars

Provincie Limburg,

.....
vertegenwoordigd door gedeputeerde M. van Rijnsbergen

Provincie Noord-Holland,

.....
vertegenwoordigd door gedeputeerde J.Chr. van der Hoek

Provincie Zeeland,

.....
vertegenwoordigd door gedeputeerde A.J. van der Maas

Gemeente Aalsmeer,

.....
vertegenwoordigd door wethouder J. Kluis

Gemeente Almere,

.....
vertegenwoordigd door wethouder M. Pol

Gemeente Alphen aan den Rijn,

.....
vertegenwoordigd door wethouder E.G. de Leest

Gemeente Amsterdam,

.....
vertegenwoordigd door wethouder A. Choho

Gemeente Bergen NH,

.....
vertegenwoordigd door wethouder O. Rasch

Gemeente Bernheze,

.....
vertegenwoordigd door wethouder M.A.W.J.M. Wijdeven

Gemeente Best,

.....
vertegenwoordigd door wethouder M.J. van Schuppen

Gemeente Boekel,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester P.M.J.H. Bos

Gemeente Boxtel,

.....
vertegenwoordigd door wethouder H.G.J.M. van Wanrooij

Gemeente Breda,

.....
vertegenwoordigd door wethouder M. Haagh

Gemeente Brummen,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester A.J. van Hedel, vertegenwoordigd door mevrouw F. Knoef

Gemeente Den Haag,

.....
vertegenwoordigd door wethouder G.H.M. Wijsmuller

Gemeente Edam-Volendam,

.....
vertegenwoordigd door wethouder W.P.L.M. Runderkamp

Gemeente Eindhoven,

.....
vertegenwoordigd door wethouder G.C.F.M. Depla

Gemeente Geldermalsen,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester M.W.M. de Vries

Gemeente Goeree-Overflakkee,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester Grootenboer-Dubbeldam

Gemeente Groningen,

.....
vertegenwoordigd door wethouder J.M. van Keulen

Gemeente Haarlem,

.....
vertegenwoordigd door wethouder C.Y. Sikkema

Gemeente Haarlemmermeer,

.....
vertegenwoordigd door wethouder A.J.H.T.H. Reinders

Gemeente Harderwijk,

.....
vertegenwoordigd door wethouder J.L. de Jong

Gemeente Helmond,

.....
vertegenwoordigd door wethouder J.C.J. van Bree

Gemeente Heumen,

.....
vertegenwoordigd door wethouder H.A.M. van den Berg

Gemeente Hillegom,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester A. van Erk, vertegenwoordigd door wethouder A.L. van Kempen

Gemeente Houten,

.....
vertegenwoordigd door wethouder M. van Liere

Gemeente Kaag en Braassem,

.....
vertegenwoordigd door wethouder H.P.M. Hoek

Gemeente Kampen,

.....
vertegenwoordigd door wethouder M.M. Ekker

Gemeente Leeuwarden,

.....
vertegenwoordigd door wethouder L.I. Diks

Gemeente Leiden,

.....
vertegenwoordigd door wethouder M.M. Damen

Gemeente Leidschendam-Voorburg,

.....
vertegenwoordigd door wethouder S. Bruines

Gemeente Lelystad,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester I.R. Adema

Gemeente Maassluis,

.....
vertegenwoordigd door wethouder J.M.H. Evers

Gemeente Nijmegen,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester H.M.F. Bruls

Gemeente Noordenveld,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester K. Smid

Gemeente Oldenzaal,

.....
vertegenwoordigd door wethouder M.M. Molema

Gemeente Rotterdam,

.....
vertegenwoordigd door wethouder P.J. Langenberg

Gemeente Schiedam,

.....
vertegenwoordigd door wethouder P. van Aaken

Gemeente Sint-Michielsgestel,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester J.C.M. Pommer, vertegenwoordigd wethouder H.G.J.M. van Wanrooij

Gemeente Son en Breugel,

.....
vertegenwoordigd door wethouder T.J.H. van den Nieuwenhuijzen

Gemeente Teylingen,

.....
vertegenwoordigd door wethouder A.L. van Kempen

Gemeente Tilburg,

.....
vertegenwoordigd door wethouder E. de Ridder

Gemeente Utrecht,

.....
vertegenwoordigd door wethouder L.H.L. van Hooijdonk

Gemeente Velsen,

.....
vertegenwoordigd door wethouder A. Verkaik

Gemeente Venlo,

.....
vertegenwoordigd door wethouder W. van den Beucken

Gemeente Vlaardingen,

.....
vertegenwoordigd door wethouder C. Oosterom

Gemeente Wageningen,

.....
vertegenwoordigd door wethouder L.D. de Brito

Gemeente Westland,

.....
vertegenwoordigd door wethouder P. Ouwendijk

Gemeente Zaanstad,

.....
vertegenwoordigd door locoburgemeester en wethouder D. Emmer

Gemeente Zoetermeer,

.....
vertegenwoordigd door burgemeester Ch.B. Aptroot

Gemeente Zoeterwoude,

.....
vertegenwoordigd door wethouder C. den Ouden

Gemeente Zuidplas,

.....
vertegenwoordigd door wethouder D.B. van Woudenberg

Gemeente Zwolle,

.....
vertegenwoordigd door wethouder F.M. van As

Instituut Fysieke Veiligheid,

.....
vertegenwoordigd door algemeen directeur L.C. Zaal